

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІГІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

**Методичні рекомендації до виконання
випускних робіт з напрямку підготовки
6.130102 «соціальна робота»
та дипломних робіт зі спеціальності
7.13010201 «соціальна робота»**

Обговорено і рекомендовано
на засіданні кафедри соціальних наук і
технологій

Протокол № 10 від 16.02.15р.

ЧЕРНІГІВ ЧНТУ 2015

Методичні рекомендації до виконання випускних робіт з напрямку підготовки 6.130102 «соціальна робота» та дипломних робіт зі спеціальності 7.13010201 «соціальна робота» / Укл.: О.В. Тополь. – Чернігів : ЧНТУ, 2015 р. - 48 с.

Укладач: Тополь О.В., доктор філософських наук, доцент

Відповідальний за випуск: Тополь Ольга Володимирівна, завідувач кафедри соціальних наук і технологій

Рецензент: Доній Н.Є., кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри соціальних наук і технологій

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ПІДГОТОВКА ВИПУСКНОЇ ТА ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ	5
1.1. Вибір теми випускної (дипломних) роботи, порядок її затвердження.....	5
1.2. Структура кваліфікаційної роботи.....	6
1.3. Вимоги до категоріального термінологічного апарату наукового дослідження.....	7
1.4. Етапи проведення дослідницької роботи.....	10
1.5. Рекомендації щодо огляду літератури.....	11
1.6. Методи збору та обробки інформації.....	12
1.7. Формулювання висновків та рекомендацій.....	14
РОЗДІЛ 2. ОФОРМЛЕННЯ ВИПУСКНОЇ ТА ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ	16
2.1. Загальні вимоги до оформлення тексту роботи.....	16
2.2. Вимоги до оформлення таблиць, схем, ілюстрацій.....	20
2.3. Оформлення посилань і списку літератури.....	21
2.4. Рекомендації щодо стилю написання роботи.....	29
РОЗДІЛ 3. ЗАХИСТ ВИПУСКНОЇ (ДИПЛОМНОЇ) РОБОТИ	31
3.1. Підготовка до захисту випускної (дипломної) роботи.....	31
3.2. Процедура захисту випускної (дипломної) роботи.....	32
3.3. Апробація результатів дослідження.....	34
3.4. Критерії оцінювання випускної (дипломної) роботи.....	35
ДОДАТКИ	37
ВИКОРИСТАНА ТА РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	47

ВСТУП

Методичні рекомендації розроблені відповідно до вимог наказу Міністерства освіти України від 2 червня 1993 року №161 «Про організацію навчального процесу в вищих навчальних закладах України» та інших нормативних документів, які регламентують діяльність Державних екзаменаційних комісій (ДЕК).

Випускна робота (бакалаврська) та дипломна робота як кваліфікаційні документи є обов'язковою формою атестації випускників Чернігівського інституту економіки і управління, на підставі якого державна екзаменаційна комісія (ДЕК) визначає рівень теоретичної підготовки випускника, його готовність до самостійної роботи за фахом, та ухвалює рішення про надання йому відповідної кваліфікації.

Метою підготовки випускних та дипломних робіт є поглиблення студентом теоретичних і практичних знань з обраного напрямку, надбання умінь застосовувати їх при вирішенні конкретних практичних задач.

Виконання випускних та дипломних робіт та їх захист перед державною екзаменаційною комісією є перевіркою підготовленості фахівця до самостійної роботи з обраної спеціальності.

Дипломна (випускна) робота повинна відповідати таким вимогам:

- бути актуальною, містити новизну, виконуватись з урахуванням сучасних досягнень науки і техніки;
- спрямовуватися на розв'язання практичних завдань майбутньої діяльності, творчий пошук нових пріоритетних наукових рішень;
- містити опрацювання спеціальних наукових і методичних літературних джерел;
- узагальнювати та розвивати фахові вміння студента.

При виконанні дипломної (випускної) роботи студент має показати глибокі теоретичні знання з конкретних питань, оскільки, крім навиків проведення конкретних емпіричних досліджень, від випускників вимагають умінь здійснювати науковий аналіз, синтез, узагальнення тощо, аби роботи не носили компілятивного характеру. Щодо практичної актуальності, дипломні (випускні) роботи повинні мати обов'язковий практичний вихід. Дипломні роботи мають містити нові ідеї, які вказують шляхи рішення практичних і професійних проблем, та підтверджені статистичними даними наукові висновки, що є цінними для вирішення науково-практичних психологічних задач.

Працюючи над випускними та дипломними роботами, студент має опанувати звички правильної постановки проблеми і обґрунтування її актуальності, формулювання мети і завдань, побудови логічного плану і оптимальної структури дослідження, роботи з джерелами інформації,

аналізу і оцінки різних аспектів об'єктів дослідження, обґрунтування власних узагальнень, висновків і пропозицій.

Захист (випускної) дипломної роботи є завершальним етапом навчання студента кваліфікації фахівця. Приступаючи до захисту дипломної роботи, студент має наочно представляти всі етапи її підготовки і захисту. Успішне виконання (випускної) дипломної роботи значною мірою залежить від того, як студент зможе організувати свою роботу.

Основна мета цих методичних рекомендацій полягає в методичній допомозі при підготовці дипломних (випускних) робіт, формуванні та чіткому розумінні кваліфікаційних вимог до їх виконання, написанні та оформленні, що сприяє підготовці висококваліфікованих фахівців.

РОЗДІЛ 1 ПІДГОТОВКА ВИПУСКНОЇ ТА ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ

1.1. Вибір теми випускної (дипломної) роботи, порядок її затвердження

При виборі теми кваліфікаційної роботи основними критеріями є: актуальність, новизна й перспективність; наявність теоретичної бази; можливість виконання роботи в інституті; зв'язок її з конкретними соціальними програмами; можливість отримання від впровадження результатів дослідження соціального ефекту.

Обрання теми випускної та дипломної роботи - відповідальний процес, допомогою в якому може стати відвідування соціальних установ, перегляд існуючої літератури, обговорення теми з науковим керівником (викладачем). Випускна (дипломна) робота може продовжувати поглиблене дослідження виконаних раніше курсових (випускної) робіт студента.

Обрана тема дослідження стає назвою кваліфікаційної роботи, яка має відображати зміст/сутність проведеного дослідження. Інколи в заголовку можна визначити конкретну проблему дослідження.

У назві не бажано використовувати ускладнену термінологію псевдонаукового характеру. Треба уникати назв, що починаються зі слів «Дослідження питання...», «Дослідження деяких шляхів...», «Деякі питання...», «Матеріали до вивчення...», «До питання...» тощо, в яких недостатньо відбита суть проблеми.

Для допомоги студентам щодо вибору теми дослідження на кафедрі соціальної роботи існує перелік тем випускних та дипломних робіт, який щорічно поновлюється.

Наводимо приклади тем випускних (дипломних) робіт студентів:

- Професійна підготовленість і професійна компетентність соціальних працівників.
- Професійні ризики в соціальній роботі: проблеми діагностики і попередження.
- Соціальна служба вищого навчального закладу як суб'єкт соціальної роботи з молоддю.
- Соціальне забезпечення як пріоритетний напрямок соціальної політики
- Соціальні установки суспільства стосовно осіб літнього віку в контексті взаємодії поколінь.
- Віктимна поведінка жінок, що зазнали насильства.

- Діяльність соціального працівника у ВІЛ-сервісній організації.
- Надання соціально-психологічної допомоги та підтримки військовослужбовцям.

Після вибору студентами тем випускних (дипломних) робіт та узгодження їх з науковими керівниками, складається перелік тем на поточний навчальний рік, який подається на розгляд кафедри соціальної роботи.

Затвердження тем випускних та дипломних робіт для студентів заочної форми навчання проводиться у вересні; для студентів денної форми навчання - у грудні.

На засіданні кафедри наукові керівники представляють теми кваліфікаційних робіт із зазначенням баз практик, на яких студенти планують проводити дослідницьку роботу. Після чого видається наказ по інституту про закріплення наукових керівників та затвердження тем кваліфікаційних робіт.

1.2. Структура кваліфікаційної роботи

Випускна (дипломна) робота як оригінальне теоретично-прикладне дослідження повинна мати певну логіку побудови, послідовність і завершеність.

Загальний обсяг випускної роботи має бути в межах 45-60 сторінок (без додатків).

Загальний обсяг дипломної роботи має бути в межах 60-75 сторінок (без додатків).

Випускна (дипломна) робота включає такі компоненти:

- титульний аркуш;
- зміст;
- вступ;
- теоретичну частину;
- методологічну частину;
- практичну частину (для дипломних робіт);
- висновки;
- список використаних джерел;
- додатки.

Якщо у кваліфікаційній роботі вжита специфічна термінологія, а також використано маловідомі скорочення, нові символи, позначення і таке інше, то їх перелік може бути поданий у роботі у вигляді окремого списку, який розміщують перед вступом.

У **вступі** (обсяг - до 3-х сторінок):

- обґрунтовують актуальність теми;

- висвітлюють різні точки зору, тенденції у розробленні проблеми;
- обґрунтовують вибір конкретного аспекту дослідження;
- визначають об'єкт і предмет дослідження, його мету і конкретні завдання;
- відображають його методологічну основу;
- зазначають методи та способи вирішення поставлених завдань (аналіз матеріалів, архівів, наукових видань, спостереження, експеримент, конкретні соціологічні дослідження тощо).

Висвітлення актуальності подається кількома реченнями про сутність проблеми або наукового завдання.

В огляді літератури автор кваліфікаційної роботи окреслює основні етапи розвитку наукової думки за досліджуваною проблемою. Стисло, критично висвітлюючи роботи попередників зазначає ті питання, що залишились невирішеними і, визначає поле власного дослідження. Бажано закінчити вступ коротким резюме стосовно необхідності проведення досліджень у даній галузі.

У **розділах**, кожен із яких має відповідну назву, викладають основний зміст дослідження: теоретичні основи, проблеми, практичні питання, досвід їх розв'язання тощо. До формулювань заголовків (назв) розділів (глав) і підрозділів (параграфів) кваліфікаційної роботи висувають такі основні вимоги: стислість, чіткість і синтаксична різноманітність у побудові речень, з переважанням простих, послідовне та точне відображення внутрішньої логіки змісту роботи.

Висновки та практичні рекомендації є підсумками проведеного дослідження.

Паралельно з представленням результатів оформлюються додатки. В додатки виносяться: опитувальники або план інтерв'ю, а також обсягові таблиці, графіки, діаграми, результати тестових методик (заповнені бланки), детальні описи випадків тощо.

Необхідно витримати пропорції обсягу всіх частин кваліфікаційної роботи. Зокрема, вступ і висновки в сумі не повинні перевищувати 20 відсотків її загального обсягу. Бажано, щоб відносно рівномірним був розподіл матеріалу за розділами.

1.3. Вимоги до категоріального термінологічного апарату наукового дослідження

Наукове дослідження – це процес вивчення певного об'єкта (предмета або явища) з метою встановлення закономірностей його виникнення та розвитку. У методології наукових досліджень розрізняють поняття «об'єкт» і «предмет» пізнання. Об'єктом пізнання

прийнято називати те, на що спрямована пізнавальна діяльність дослідника, а предметом пізнання – досліджувані з певною метою властивості, ставлення до об'єкта.

Об'єкт дослідження - це процес або явище, що породжує проблемну ситуацію й обране для вивчення.

Предмет дослідження – сторона або аспект об'єкту, який безпосередньо вивчається. Саме на нього спрямована основна увага дослідника. Предмет дослідження визначається самою темою випускної (дипломної) роботи і може співпадати з її назвою. [1, с. 16.]

Об'єкт соціальної роботи - система соціальних відносин (стійкі зв'язки між суб'єктами, групами й шарами суспільства). Якщо в якості об'єкта розглядаються індивіди або групи, то їх необхідно розглядати в рамках тих соціальних зв'язків, у які вони включені в реальному суспільстві. Об'єкт соціальної роботи - це цілий ряд соціальних зв'язків: соціальна підтримка, соціальна допомога, соціальна реабілітація.

Предметом соціальної роботи є не всі соціальні відносини, а група відносин, які є найбільш проблемними, тобто приводять до дестабілізації, соціальної дезорганізації, росту соціальної напруженості, виникненню соціальних конфліктів, потрапляння людей у важкі життєві ситуації; а також закономірності взаємодії суб'єктів соціальної роботи при оптимізації соціальних відносин (у процесі формування здатності відновлення соціального суб'єкта).

Після визначення теми, об'єкта і предмета дослідження потрібно сформулювати мету роботи та її завдання, які необхідно вирішити для досягнення поставленої мети.

Мета дослідження - це його узагальнене завдання, вона повинна вказувати на кінцевий теоретично-пізнавальний та практично-прикладний результат.

Наведемо приклад формулювання мети кваліфікаційної роботи:

Тема: Муніципальна програма послуг для безробітних у м.Ч.

Мета: визначення впливу програми «Послуги для безробітних» на соціальний стан безробітних осіб громади м. Ч.

Варто звернути увагу, що не слід формулювати мету як «Дослідження...», «Діагностика...», тому що ці слова вказують на засіб досягнення мети, а не на саму мету.

Інколи мету формулюють надто розширено. Наприклад, якщо до теми «Поведінкові фактори ризику щодо сексуального та репродуктивного здоров'я студентів ЧДІЕУ» сформулювати мету таким чином: «Вивчити сексуальну поведінку студентів із деяким порівнянням з міжнародними даними, висвітлити ризики щодо сексуального та репродуктивного здоров'я, визначити інформаційні потреби студентів щодо аспектів сексуальної поведінки», то це буде помилкою. Бо у

запропонованому варіанті містяться три підпорядковані цілі.

Завдання дослідження - це проміжні цілі або дослідницькі питання, на які потрібно отримати відповіді задля досягнення основної мети. Вони можуть включати такі складові:

- вирішення певних теоретичних питань, які входять до загальної проблеми дослідження (наприклад, виявлення сутності понять, явищ, процесів, подальше вдосконалення їх вивчення, розробка ознак, рівнів функціонування, критеріїв ефективності, принципів та умов застосування тощо);

- всебічне вивчення практики вирішення даної проблеми, виявлення її типового стану, недоліків і труднощів, їх причин, типових особливостей передового досвіду; таке вивчення дає змогу уточнити, перевірити дані, опубліковані в спеціальних неперіодичних і періодичних виданнях, підняти їх на рівень наукових фактів, обґрунтованих у процесі спеціального дослідження;

- обґрунтування необхідної системи заходів щодо вирішення даної проблеми;

- перевірка запропонованої системи заходів щодо її відповідності критеріям оптимальності, тобто досягнення максимально важливих у відповідних умовах результатів вирішення цієї проблеми при певних затратах часу і зусиль;

- розробка методичних рекомендацій та пропозицій щодо використання результатів дослідження у практиці роботи відповідних установ (організацій).

Завдання дослідження формулюють у формі переліку дій: «проаналізувати», «встановити», «з'ясувати», «обґрунтувати», «вивчити» тощо. Важливо, щоб назва, мета й завдання мали між собою системні логічні зв'язки.

Наведемо приклад формулювання завдань.

Тема: Ставлення працівників міліції до проблеми домашнього насильства.

Мета: вивчення ставлення працівників міліції до проблеми домашнього насильства.

Завдання:

- визначити найпоширеніші стереотипи серед міліціонерів стосовно проблеми насильства в сім'ї;

- дослідити, що саме працівники міліції розуміють під поняттям домашнього насильства;

- вивчити персональний досвід у боротьбі з проблемою домашнього насильства працівників міліції;

- проаналізувати ефективність чинного законодавства, яке використовують працівники міліції в роботі з проблемою домашнього

насильства;

- визначити, як Закон України «Про попередження насильства в сім'ї» змінив ставлення працівників міліції до проблеми домашнього насильства;

- надати рекомендації щодо змісту тренінгу з працівниками міліції, який стосуватиметься проблеми домашнього насильства.

1.4. Етапи проведення дослідницької роботи

Дослідницька робота має наступні етапи:

- постановка дослідницької проблеми;
- огляд існуючої літератури з цієї проблеми;
- «розробка програми дослідження»;
- збір даних;
- обробка даних;
- обговорення отриманих результатів (порівняння, співставлення з описаними в літературі);
- висновки та розробка рекомендацій;
- представлення результатів (написання звітів, поширення результатів у доповідях, виступах у науково-практичних конференціях, публікаціях тощо).

Програма дослідження складається з двох частин: методологічної й організаційної.

Методологічна частина передбачає визначення:

- цілей дослідження,
- споживача результатів дослідження,
- об'єкта дослідження (хто або що досліджується),
- предмета дослідження (які сторони, особливості чи властивості об'єкта вивчаються),
- завдань дослідження,
- гіпотез (передбачувані результати дослідження),
- методів збору й обробки даних,
- розробку інструментарію дослідження (опитувальників, планів проведення інтерв'ю тощо).

В організаційній частині програми дослідження зазначають, де й коли воно відбуватиметься, необхідні для нього ресурси (матеріальні, людські, часові).

Плануючи дослідження, важливо з'ясувати:

- скільки часу відведено для його проведення;
- які ресурси будуть потрібні й які уже наявні;
- чи є вже розроблені методики дослідження проблем, на вивчення

яких спрямована ваша робота;

- з ким потрібно узгодити завдання дослідження;
- чи потрібно отримати згоду на його проведення;
- кого можна залучити до проведення дослідження;
- на чию допомогу і з яких питань можна розраховувати.

У соціологічних дослідженнях, коли вибірку становлять клієнти соціальних служб або суб'єкти соціальної роботи, замість терміну «об'єкт» рекомендується вживати поняття «досліджувані групи».

1.5. Рекомендації щодо огляду літератури

До огляду літератури потрібно включати інформацію, яка стосується сфери дослідження таким чином, щоб це прояснювало мету дослідження. Необхідно включати також інформацію про попередні дослідження в цій сфері. При цьому аналізують методологію, результати, переваги та недоліки попередніх досліджень. Усе це має служити доказом актуальності дослідження.

Фази процесу огляду літератури складаються з:

- визначення джерел інформації;
- знаходження специфічних даних;
- систематизації даних.

З вимогами щодо цитування літератури варто знайомитися на початку дослідження, щоб мати всі вихідні дані про використані публікації.

Бібліографічні виписки джерел краще робити на каталожних картках, щоб скласти з них робочу картотеку, яка, на відміну від записів у зошиті, зручна тим, що її завжди можна поповнювати новими матеріалами, контролювати повноту добору літератури з кожного розділу кваліфікаційної роботи, знаходити необхідні записи. Картки можна групувати в будь-якому порядку залежно від мети або етапу роботи.

Читаючи видання, треба уважно стежити за ходом авторської думки, вміти відрізнити головні положення від доказів та ілюстративного матеріалу. Часто статті з наукових збірок складні для сприйняття, тому необхідно їх читати кілька разів, намагаючись виділити головну ідею й аргументи, якими автор її доводить. З'ясовуючи це, треба виписати всі необхідні цитати, цифри, факти, умови, аргументи, котрими оперує автор, доводячи основну ідею статті.

Джерела інформації поділяють на первинні, вторинні, третинні. Такий поділ віддзеркалює міру надійності та достовірності інформації.

З *первинних джерел* для літературного огляду найчастіше

використовують монографії, публікації в академічних журналах, дисертації, автореферати.

З вторинних джерел - збірки публікацій, підручники, енциклопедії, бібліографічні збірки, словники, оглядові статті (статті-огляди літератури), реферативні огляди публікацій в академічних журналах, реферативні журнали. При користуванні вторинними джерелами не завжди є впевненість у тім, що дані інших авторів правильно інтерпретовані. Можливо, автор вторинного джерела селективно використав інформацію, захищаючи певний аргумент.

Третинні - професійні журнали, комп'ютерні бази даних в Інтернеті та на компакт-дисках. Даними, отриманими з третинних джерел, так само, як і з вторинних, треба користуватися обережно. Разом з тим вони допомагають зорієнтуватися в літературі, розпочати пошук за посиланнями.

Може статися й так, що в бібліотеці є лише кілька видань, що мають відношення до теми кваліфікаційної роботи. Можливо, тоді варто звернутися до інформації в Інтернеті. Але тут необхідно зважати на те, яка організація підтримує веб-сторінку з відповідними даними. Якщо це, наприклад, сторінка ООН чи Верховної Ради України, то інформація буде достовірною. Інформація з електронних версій періодичних наукових журналів і розміщені на поважних сайтах відскановані статті/публікації, на яких зазначено, де вони надруковані, належать до первинних джерел інформації. Проте в огляді ніколи не використовують дані, отримані з «анонімних» веб-сторінок або з газетних статей.

Працюючи над оглядом літератури, потрібно дотримуватися таких **принципів**:

- продумати систему опрацювання статей (нотатки/анотація, джерело, сторінки);
- кількість джерел повинна приблизно дорівнювати 40-50, нова література повинна складати приблизно 80%;
- критично осмислити/синтезувати матеріал: представляти його логічно, інтегровано, цікаво, відповідно до власних поглядів, потреб дослідження; пам'ятати, що дані будуть використані в тому розділі кваліфікаційної роботи, де обговорюватимуться результати дослідження;
- продумати назви розділів;
- дотримуватися правил посилань та оформлення бібліографії.

1.6. Методи збору та обробки інформації

При підготовці випускної (дипломної) роботи необхідно визначитися, який метод збору інформації буде використано та якою

буде вибірка.

Серед методів збору інформації найпоширенішими є:

- опитування;
- констатуючий експеримент;
- аналіз документів;
- метод фокус-груп;
- біографічний метод;
- спостереження;
- тестові методики;
- контент-аналіз.

У дослідженнях із соціальної роботи при вивченні історій клієнтів, що належать до груп ризику, можуть бути використані дані стандартизованих інтерв'ю, контент-аналіз різного роду документів (зокрема й автобіографій), спостереження.

Вважають, що найкращих результатів можна досягти при комплексному використанні цих методів, проте слід мати на увазі, що залежно від особливостей теми дослідження, специфіки предмета й конкретних умов окремі методи можуть набути переважного значення. Перш ніж розпочати збір інформації, необхідно ретельно ознайомитися з процедурами й правилами застосування обраного методу дослідження. Обрані методи дослідження повинні забезпечити досягнення поставленої мети та завдань.

Після того, як визначено основні завдання та метод дослідження, потрібно з'ясувати, якою буде його вибірка, а також яким чином підбиратимуть респондентів для опитування, конкретні випадки для розгляду, документи для аналізу. Це - надзвичайно важливий етап дослідження, адже від того, наскільки послідовно і точно буде дотримано всіх принципів і правил формування вибірки, залежить якість і точність отриманої інформації, а в підсумку - всього дослідження.

У міру того, як відбирають і накопичують дослідницьку інформацію, потрібно її обробляти. Для цього варто:

- маркувати та датувати матеріали (робити помітки, від кого й де отримана дана інформація);
- робити коротке резюме отриманої інформації, відзначаючи, які теми та питання у ньому містяться; у деяких випадках роблять кодування та шифрування отриманої інформації;
- систематизувати інформацію (встановивши порядок зберігання інформації, який дозволить не загубити дані та відомості).

Стратегія **аналізу отриманих даних дослідження** (опис, обчислення, порівняння, виявлення спільних рис тощо) залежить від обраного дизайну та стратегії дослідження.

Накопичуючи та систематизуючи факти, треба вміти визначити їх

достовірність і типовість, найсуттєвіші ознаки для наукової характеристики, аналізу, порівняння. Аналіз зібраних матеріалів слід проводити у сукупності, з урахуванням усіх сторін відповідної сфери діяльності (чи установи). Порівняльний аналіз допомагає виділити головне, типове в питаннях, що розглядаються, простежити зміни, що сталися в роботі соціальних служб і в соціальній політиці впродовж останніх років, виявити закономірності, проаналізувати причини труднощів у їх функціонуванні, визначити тенденції та перспективи подальшого розвитку.

Кількісні дані, що ілюструють практичний досвід роботи, можна, наприклад, проаналізувати за методом ранжованого ряду, розподіливши матеріали за роками, звівши їх у статистичні таблиці, таблиці для порівняння та ін., що дозволить зробити конкретні висновки.

Для аналізу кількісної інформації можуть знадобитися пакети комп'ютерних статистичних програм - SPSS (Statistical Package for the Social Science) та OCA (Обробка соціологічних анкет). За допомогою SPSS можна виконувати різні статистичні процедури - від простого частотного до складних багатомірних методів, також передбачена можливість створення спеціальних таблиць.

Програма OCA (автор А. Горбачик) є основною комп'ютерною програмою аналізу первинної соціологічної інформації, яку використовують українські соціологи; вона доступна для широкого загалу дослідників.

Отже, творче використання відомих у науці методів накопичення, вивчення, систематизації фактів і практичного досвіду в цілому дасть змогу виконати основне завдання кваліфікаційної роботи: поєднати різні роз'єднані знання в цілісну систему, вивести певні закономірності, визначити подальші тенденції розвитку теорії та практики відповідної сфери діяльності.

1.7. Формулювання висновків та рекомендацій

Логічним завершенням кваліфікаційної роботи є **висновки**. Головна їх мета – підсумки проведеної роботи. Висновки подають у вигляді окремих лаконічних положень, методичних рекомендацій синтезованих тверджень, сформульованих на основі отриманих результатів. Надзвичайно важливо, щоб вони відповідали поставленим завданням. У висновках необхідно зазначити не тільки те позитивне, що вдалося виявити в результаті вивчення теми, а й недоліки та проблеми практичного функціонування соціальних служб чи певних напрямів соціальної політики.

У першому пункті висновків коротко оцінюють стан питання; перший висновок має більш загальний характер. Далі у висновках розкривають основні результати, здобутки роботи у концентрованій формі. У висновках необхідно наголосити на якісних і кількісних показниках здобутих результатів, які обґрунтовують достовірність висунутих положень. У висновках слід наводити вагомі й такі, що не вимагають додаткового пояснення, дані, котрі ілюструють найвагоміші тези.

Один висновок не повинен суперечити іншому, а підкріплювати його. Якщо висновки не будуть пов'язані між собою, текст втратить свою цілісність.

Практичні **рекомендації**, які завершують випускню або дипломну роботу, повинні пропонувати конкретним виконавцям засоби щодо усунення виявлених у ході дослідження недоліків і слабких сторін. У рекомендаціях слід уникати категоричного, вказівного тону, директивних вимог змінити певні соціальні умови, ухвалити конкретні економічні чи правові рішення.

Висновки та рекомендації повинні ґрунтуватися на аналізі інформації, даних, отриманих у результаті виконання конкретного дослідження, виключаючи міркувань, що спираються на життєвий досвід, емоційні оцінки та ін.

РОЗДІЛ 2 ОФОРМЛЕННЯ ВИПУСКНОЇ ТА ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ

2.1. Загальні вимоги до оформлення тексту роботи

Оформлення випускних кваліфікаційних (дипломних) робіт (далі по тексту робіт) – це водночас з написанням їх змісту дуже важливий процес, нехтувати яким не можна. Ці вимоги складено з урахуванням таких Державних стандартів:

ДСТУ 3008-95 “Документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура і правила оформлення”;

ДСТУ 3582-97 “Інформація та документація. Скорочення слів в українській мові та бібліографічному описі. Загальні вимоги та правила”;

ДСТУ 3651.0-97 “Основні одиниці фізичних величин Міжнародної системи одиниць”;

Зміст випускної (дипломної) роботи має бути:

▲ викладеним на білому папері формату А 4 лише на одній стороні;

▲ набраним на комп’ютері в текстовому редакторі Word, кегль 14 з полуторним міжрядним інтервалом (65-75 знаків у рядку, 29-30 рядків на одному аркуші); шрифт має бути чітким, стрічка чорного кольору середньої жирності;

▲ окремі слова іншомовного походження, формули, умовні знаки можна вписати в текст роботи чорнилом, тушшю, пастою тільки чорного кольору, при цьому щільність вписаного тексту повинна бути наближеною до щільності основного тексту;

▲ мова викладу – українська;

▲ текст роботи необхідно друкувати, залишаючи поля таких розмірів: ліве - 30 мм, верхнє – 20мм, нижнє – 20 мм, праве – 10 мм;

▲ щільність тексту має бути однаковою;

▲ нумерація сторінок випускної (дипломної) роботи подається у правому верхньому кутку аркушу арабськими цифрами без знака “№” і без крапки в кінці. Титульна сторінка і зміст роботи не нумерується, хоча включається до загальної нумерації сторінок. Таким чином, нумерація починається з третьої сторінки (зі вступу) і порядкової цифри 3.

▲ дипломна робота має бути переплетена в твердій палітурці (випускна робота скріплюється швидкозшивачем)

Титульна сторінка

Титульна сторінка виконується кеглем 14 з полуторним інтервалом. Назва вищого навчального закладу, в якому виконувалася випускна

(дипломна) робота, факультет набирається 14 кеглем великими літерами, між назвою вищого навчального закладу, факультету та кафедри - полоторний інтервал.

Назва факультету, кафедри, на якій виконувалася кваліфікаційна робота, набирається також 14 кеглем маленькими літерами, крім першої. Тема роботи набирається великими літерами 14 кеглем жирним шрифтом. Інтервал між назвою кафедри та темою - подвійний полоторний інтервал. Далі вказується вид роботи (випускна або дипломна робота), з якої спеціальності (вказується шифр спеціальності та її назва). Між назвою теми і зазначенням виду роботи – подвійний полоторний інтервал. Через подвійний одинарний інтервал у правій половині аркуша 14 кеглем вказується, хто виконав роботу (прізвище, ім'я, по-батькові, курс, спеціальність), залишається місце для підпису; через подвійний полоторний інтервал вказується також 14 кеглем науковий керівник (прізвище, ім'я, по-батькові, науковий ступінь, вчене звання), залишається місце для підпису, помітка завідувача кафедри про допуск до захисту із зазначенням дати допуску. У правій половині аркуша 14 кеглем набирається заготовка, де буде виставлена оцінка, одержана студентом на захисті, а також дата захисту. Нижче посередині 14 кеглем великими літерами друкується назва міста та рік, коли виконувалася робота (Додаток Б).

Кожну структурну частину випускної (дипломної) роботи потрібно починаги з нової сторінки.

Друкуються заголовки структурних частин великими літерами симетрично до тексту, шрифт жирний. Крапка в кінці заголовка не ставиться. Відстань між заголовком розділу та текстом - подвійний полоторний інтервал.

Структурні частини випускної (дипломної) роботи - “ЗМІСТ”, “ВСТУП”, “РОЗДІЛ”, “ВИСНОВКИ”, “СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ”, “ДОДАТКИ” - друкуються великими літерами симетрично до тексту (кегель 14). Вони не мають порядкового номера. Номер розділу зазначається після слова “РОЗДІЛ”, а після номера ставиться крапка. Потім у тому ж рядку записується також великими літерами назва розділу. Крапка в кінці заголовка розділу не ставиться.

Заголовки підрозділів друкуються маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного вступу. Підрозділи нумерують у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу та порядкового номера підрозділу, між якими ставиться крапка. У кінці номера підрозділу також ставиться крапка, наприклад: “1.2.” (другий підрозділ першого розділу). У тому ж рядку зазначається назва підрозділу. Крапка в кінці заголовка підрозділу не ставиться. У змісті вказується лише перша сторінка, з якої починається структурна чи

підструктурна частина (Додаток В).

У наукових дослідженнях вживаються певні засоби текстового зв'язку. Наведемо приклади. Так для *послідовності викладу матеріалу* використовують такі мовні засоби як: по-перше, по-друге, по-третє; з одного боку, з іншого боку; насамперед, передусім, наостанку, спочатку, тепер, далі, водночас, нарешті, на закінчення; *для ступеня вірогідності повідомлення* - очевидно, безумовно, без сумніву, безперечно, напевне, певно, звичайно, як відомо; *для послідовності у часі* - спочатку, потім, тепер, насамперед, перш ніж, одночасно, наприкінці; для причин і наслідків, умов і наслідків - оскільки, таким чином, внаслідок, завдяки, в результаті, отже; *для зіставлення, протиставлення* - так само, як і, так і, як, проте, але, навпаки, в той самий час, однак; *для доповнення, уточнення* - водночас, зокрема, крім того, наприклад, разом із тим, зауважимо, точніше; *для узагальнення формулювання висновку* - отже, таким чином, узагальнюючи викладене, з розглянутого можна зробити такі висновки, зважаючи на викладене вище, звідси висновок, підсумовуючи; *для ілюстрації до сказаного* - наприклад, так, проілюструємо це на прикладі, кілька прикладів, яскравим прикладом може служити, це можна показати на прикладі, це підтверджує такий приклад, випадок, факт, епізод; *для переходу до нової думки* - розглянемо, перейдемо до, ще одне; *для згоди* - безумовно, правильно, це не викликає сумніву (заперечень), не можна не погодитися з цим, ми поділяємо точку зору, не можна не погодитися, з цим можна (необхідно) погодитися; *для висловлення незгоди, заперечення* - ми дотримуємося іншої думки; вважаємо, що це не так; нажалі; не можна погодитися з такою точкою зору; ця точка зору (позиція) викликає заперечення; *для виділення головного, суттєвого* - нам здається, що найважливіше; названа (поставлена, сформульована) дуже важлива тема (проблема); ми дійшли до принципово (дуже важливого питання).

При згадуванні в тексті прізвищ (учених досліджень, практиків) ініціали ставляться перед прізвищем. Наприклад: О.О.Волкова.

Під час написання роботи студент повинен давати посилання на джерела, матеріали або окремі результати з яких наводяться в роботі. Посилання в тексті випускної (дипломної) роботи необхідно зазначати порядковим номером за списком використаних джерел, виділяти двома квадратними дужками. Наприклад: [43] (сорок третє джерело за списком використаних джерел). Якщо в тексті необхідно послатися на кілька джерел, то між їх порядковими номерами ставиться крапка з комою. Наприклад: [7; 24; 32; 53]. Якщо в тексті необхідно зробити посилання на складову частину або на конкретні сторінки, то між порядковим номером джерела і сторінками із зазначеного джерела ставиться кома. Наприклад: [57, с.203] (п'ятдесят сьомий номер джерела за списком

використаних джерел і конкретно 203 сторінка з цього джерела).

Для критичного аналізу того чи іншого друкованого матеріалу, думки когось із науковців-дослідників, практиків, спростування факту, підтвердження власних аргументів, позиції, погляду можна посилатися на джерело, послідовно цитуючи його певні фрагменти. Текст цитати необхідно починати та закінчувати лапками, наводити дослівно.

Цитати не з основного джерела, а процитовані іншими авторами, зазначаються у виносці так: Цитую за виданням: далі йде назва роботи, яка використовується. Пропуск слів, речень, абзаців при цитуванні допускається. Такий пропуск позначається трьома крапками (може ставитися на початку, всередині, на кінці). Якщо перед випущеним текстом або за ним стояв розділовий знак, то він не зберігається. У разі цитування можна застосовувати такі мовні засоби: Л.С.Виготський писав (пише), зазначав (зазначає), стверджував (стверджує), підкреслював (підкреслює), вважав (вважає): «...», на думку Л.Е.Орбан-Лембрик: «...»; як підкреслює В.В. Іванов: «...»; згідно з уявленнями Т.Шибутані: «...» Ю.П.Поваренков так характеризував (характеризує): «...» тощо.

Кожна цитата обов'язково супроводжується посиланням на джерело (не лише номер джерела, а й конкретно номер сторінки, де зазначена ця інформація). Наприклад: А.М.Москаленко зазначала: «Компетентність у педагогічному спілкуванні є інтегральною якістю особистості» [56, с.167].

У разі переказу думки (інформації) можна застосовувати такі мовні засоби: А.А.Шевченко вважала (вважає), стверджувала (стверджує), вказувала (вказує), зазначала (зазначає), що ...; за Б.Д.Лановик, ...; за словами М.Ю.Максимової, ...; на думку Е.Фрома, ...; з точки зору К.В.Коростеліна, ...; згідно з концепцією А.С.Макаренка, ...; А.М.Москаленко дійшла висновку, що ... тощо. Наприклад: А.М. Москаленко зазначала, що компетентність у педагогічному спілкуванні - це інтегральна якість особистості.

Усі посилання мають бути уніфіковані. При цьому потрібно дотримуватись загальноприйнятої системи записів.

Наукові джерела, написані російською та іншими мовами, подаються у списку згідно з оригіналом.

При описанні архівного документа вказується: назва архіву, номер і назва фонду, номер опису і справи; номери аркушів. Наприклад: ЦДА України. Д. 102. Оп. 12. Справа 2. Арк. 123-125. Подавати їх необхідно безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше, або на наступній сторінці.

2.2. Вимоги до оформлення таблиць, схем, ілюстрацій

Ілюстрації та таблиці, розміщені на окремих сторінках випускної (дипломної) роботи, включають до загальної нумерації сторінок.

Таблиця – форма систематизованого раціонального наочного викладу цифрового матеріалу, який характеризує досліджуване явище, процес. Таблиці можуть бути прості (містять перелік даних, зібраних про окреме явище чи характеристики досліджуваної сукупності), групові (окремі дані згруповані за певною ознакою), комбіновані (містять дані про сукупність, згруповані більш ніж за однією ознакою), складені (об'єднують декілька простих або групових таблиць).

Таблицю або схему, розміри якої більші від формату А 4, враховують як одну сторінку, розміщують у відповідних місцях після згадування в тексті або в додатках.

Ілюстрації позначаються словом «Рис.» і нумерують послідовно в межах розділу, за винятком ілюстрацій поданих у додатках. Номер ілюстрації повинен складатися з номера розділу та порядкового номера ілюстрації, між якими ставиться крапка. Наприклад: Рис. 1.3 (третій рисунок першого розділу), 2.2 (другий рисунок другого розділу). Номер ілюстрації, її назва і пояснювальні підписи розміщують послідовно під ілюстрацією. Якщо в роботі подано одну ілюстрацію, то її нумерують за загальними правилами. Наприклад: Рис. 1.1 (перший рисунок першого розділу).

Якість ілюстрацій повинна забезпечувати їх чітке відтворення. Ілюстрації виконують чорнилом, тушшю або пастою чорного кольору. Фотознімки, які менші розміром за формат А 4, наклеюють на стандартні аркуші паперу формату А 4. Кількість ілюстрацій, які розміщують у роботах, визначається їх змістом і повинна бути достатньою для того, щоб надати тексту роботи якості та конкретності.

Таблиці нумеруються послідовно, в межах розділу, за винятком таблиць, які є в додатках. У правовому верхньому куті над відповідним заголовком таблиці розміщується напис «Таблиця» із зазначенням її номера. Номер повинен складатися з номера розділу та порядкового номера таблиці, між якими ставиться крапка. Знак «№» перед цифрами не ставиться. Наприклад: «Таблиця 1.3» (третя таблиця першого розділу). Якщо в роботі одна таблиця, її нумерують за загальними правилами. Наприклад: «Таблиця 1.1» (перша таблиця першого розділу). При переносі частини таблиці на інший аркуш слово «Таблиця», її номер вказують один раз над першою частиною таблиці, над іншими частинами зазначають: «Продовження табл. 1.3». Кожна таблиця повинна мати назву, яку розміщують над таблицею і друкують симетрично до тексту. Заголовок кожної графи має бути коротким, не

повторювати назву таблиці. Таблицю розміщують після першого згадування про неї в тексті.

У випускній (дипломній) роботі часто використовують схеми.

Схема - спрощене зображення в загальних рисах системи, будови чого-небудь або взаєморозташування, зв'язку частин чогось.

Схеми нумерують, як таблиці, послідовно (за винятком схем, поданих у додатках) в межах розділу. У правому верхньому куті над відповідним заголовком схеми розміщується напис «Схема» із зазначенням її номера. Номер повинен складатися з номера розділу та порядкового номера схеми, між якими ставиться крапка. Знак «№» перед цифрами не ставиться. Наприклад: «Схема 1.2» (друга схема першого розділу). Якщо в магістерській роботі одна схема, її нумерують за загальними правилами. Наприклад: «Схема 1.1» (перша схема першого розділу). Кожна схема повинна мати назву, яку розміщують над зображенням, друкують симетрично до тексту.

Формули в роботі нумерують у межах розділу. Номер формули складається з номера розділу та порядкового номера формули в розділі, між якими ставиться крапка. Номери формул друкуються біля правого поля аркуша на рівні відповідної формули. Наприклад: (2.1) (перша формула другого розділу). Пояснення значень символів і числових коефіцієнтів подаються безпосередньо під формулою в тій послідовності, в якій вони дані у формулі. Значення кожного символу або числового коефіцієнта подається з нового рядка. Перший рядок пояснення починається зі слова “де” без двокрапки.

Додатки. Нумерація аркушів із додатками продовжує загальну нумерацію сторінок основного тексту випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи. Обсяг додатків не входить до обов'язкового обсягу роботи, не має межових рамок (їх кількість залежить від автора, потреб кваліфікаційної роботи). Кожен додаток має починатися з нової сторінки, мати заголовок, який друкується вгорі малими літерами (крім першої великої). У правому верхньому кутку сторінки над заголовком малими літерами (крім першої великої) друкується слово «Додаток» і велика літера, що позначає додаток. Додатки необхідно позначати у порядку появи посилань, позначаючи послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер Г, Г, Є, І, І, Й, О, Ч, Ї. Один додаток позначається як додаток А.

2.3.Оформлення посилань і списку літератури

Список використаних джерел (перелік посилань) розміщується в кінці й є обов'язковим елементом роботи. Його необхідно подавати у

такій послідовності:

- Конституція України, закони, нормативні акти та положення державного значення;
- літературні та наукові джерела, матеріали періодичних видань;
- джерела іноземною мовою;
- інші інформаційні джерела.

Він подається в алфавітному порядку прізвищ (зазначаються й ініціали) авторів (якщо джерело має два чи більше авторів, то орієнтиром є перше прізвище) або назв робіт. Вказуються також місто, де видавалася книга, назва видавництва, рік видання, кількість сторінок. Щоб запобігти помилок при складанні бібліографії, треба використовувати реквізити книги. Бібліографія відображає кількість опрацьованих джерел. Змістовність списку дає уявлення про те, наскільки глибоко її автор зумів вивчити стан досліджуваної проблеми, наскільки глибоко він володіє предметом дослідження. У список включаються всі використані в випускній (дипломній) роботі джерела незалежно від того, де вони опубліковані (в окремому виданні, у збірнику, журналі, газеті тощо). Джерела в бібліографії подаються мовою оригіналу. Укладаючи бібліографічний опис джерел, необхідно дотримуватися чинних стандартів.

Бібліографічний опис літературних (інформаційних) джерел складається за стандартом «Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання» (ДСТУ 7.1.: 2006). Цей стандарт застосовують при складанні будь-яких звітів про наукові дослідження, включаючи бакалаврські, дипломні та дисертаційні роботи.

Список використаних джерел оформлюється згідно вимог щодо форм документів, які використовуються при атестації наукових та науково-педагогічних працівників (Наказ ВАК України № 63 від 26.01.2008 р.)

ПРИКЛАДИ ОФОРМЛЕННЯ БІБЛІОГРАФІЧНОГО ОПИСУ У СПИСКУ ДЖЕРЕЛ

Книги:

Один автор:

1. Василій Великий. Гомілії/ Василій Великий; [пер. з давньогрец. Л. Звонська]. – Львів: Свічадо, 2006. – 307 с. (Джерела християнського Сходу. Золотий вік патристики IV-V ст. ; №14).

2. Коренівський Д.Г. Дестабілізуючий ефект параметричногобілого шуму в неперервних та дискретних динамічних системах/ Коренівський

Д. Г. – К. : Ін-т математики, 2006. – 111 с. – (Математика та її застосування) (Праці/ Ін-т математики НАН України; т. 59).

3. Матюх Н.Д. Що дорожче срібла-золота/ Наталія Дмитрівна Матюх. – К. : Асамблея діл. кіл: Ін-т соц. іміджмейкінгу, 2006. – 311 с. – (Ювеліри України; т. 1).

4. Шкляр В. Елементал: [роман] / Василь Шкляр. – Львів: Кальварія, 2005. – 196, [1] с.– (Першотвір).

Два автори:

1. Матяш І. Б. Діяльність Надзвичайної дипломатичної місії УНР в Угорщині: історія, спогади, арх. док. / І. Матяш, Ю. Мушка. – К. : Києво-Могилян. акад., 2005. – 397, [1] с. – (Бібліотека

наукового щорічника "Україна дипломатична" ; вип. 1).

2. Ромовська З. В. Сімейне законодавство України/ З. В. Ромовська, Ю. В. Черняк. – К. : Прецедент, 2006. – 93 с. – (Юридична бібліотека. Бібліотека адвоката) (Матеріали до складання кваліфікаційних іспитів для отримання Свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю; вип. 11).

3. Суберляк О. В. Технологія переробки полімерних та композиційних матеріалів: підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] /О. В. Суберляк, П. І. Баштанник. – Львів: Растр-7, 2007. – 375 с.

Три автори:

1. Акофф Р. Л. Идеализированное проектирование: как предотвратить завтрашний кризис сегодня. Создание будущего организации/ Акофф Р. Л., Магидсон Д., Эддисон Г. Д. ; пер. с англ. Ф. П. Тарасенко. – Днепропетровск: Баланс Бизнес Букс, 2007. – XLIII, 265 с.

Чотири автори:

1. Методика нормування ресурсів для виробництва продукції рослинництва/ [Вітвіцький В. В., Кисляченко М. Ф., Лобастов І.В., Нечипорук А. А.]. – К. : НДІ"Укргропромпродуктивність", 2006. – 106 с. – (Бібліотека спеціаліста АПК. Економічні нормативи).

2. Механізація переробної галузі агропромислового комплексу: [підруч. для учнів проф.-техн. навч. закл.] / О. В. Гвоздєв, Ф. Ю. Ялпачик, Ю. П. Рогач, М. М. Сердюк. – К. : Вища освіта, 2006. – 478, [1] с. – (ПТО: Професійно-технічна освіта).

П'ять і більше авторів:

1. Психологія менеджмента/ [Власов П. К., Липницький А. В., Луцихина І. М. и др.]; под ред. Г. С. Никифорова. – [3-е изд.]. – Х. : Гуманитар. центр, 2007. – 510 с.

2. Формування здорового способу життя молоді: навч.-метод. посіб. для працівників соц. служб для сім'ї, дітей та молоді/ [Т. В. Бондар, О. Г. Карпенко, Д. М. Дикова-Фаворська та ін.]. – К. : Укр. ін-т

соц. дослідж., 2005. – 115 с. – (Серія "Формування здорового способу життя молоді" : у 14 кн., кн. 13).

Без автора:

1. Історія Свято-Михайлівського Золотоверхого монастиря/ [авт. тексту В. Клос]. – К. : Грані-Т, 2007. – 119 с. – (Грані світу).

2. Воскресіння мертвих: українська барокова драма: антологія/ [упорядкув., ст., пер. і прим. В. О. Шевчук]. – К. : Грамота, 2007. – 638, [1] с.

3. Тіло чи особистість? Жіноча тілесність у вибраній малій українській прозі та графіці кінця ХІХ– початку ХХ століття: [антологія/ упоряд.: Л. Таран, О. Лагутенко]. – К. : Грані-Т, 2007. – 190, [1] с.

4. Проблеми типологічної та квантитативної лексикології: [зб. наук. праць/ наук. ред. Каліушенко В. та ін.]. – Чернівці: Рута, 2007. – 310 с.

Багатотомний документ:

1. Історія Національної академії наук України, 1941–1945 / [упоряд. Л. М. Яременко та ін.]. – К. : Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, 2007– .– (Джерела з історії науки в Україні).

Ч. 2 : Додатки – 2007. – 573, [1] с.

2. Межгосударственные стандарты: каталог в 6 т. / [сост. Ковалева И. В., Рубцова Е. Ю.; ред. Иванов В. Л.]. – Львов: НТЦ "Леонорм-Стандарт", 2005– .– (Серія "Нормативная база предприятия"). Т. 1. – 2005. – 277 с.

3. Дарова А. Т. Неисповедимы пути Господни... : (Дочь врага народа) : трилогия/ А. Дарова. – Одесса: Астропринт, 2006– .– (Сочинения: в 8 кн. / А. Дарова; кн. 4).

4. Кучерявенко Н. П. Курс налогового права: Особенная часть: в 6 т. / Н. П. Кучерявенко. – Х. Право, 2002– .– Т. 4: Косвенные налоги. – 2007. – 534 с.

5. Реабілітовані історією. Житомирська область: [у 7 т.]. – Житомир: Полісся, 2006– .– (Науково-документальна серія книг "Реабілітовані історією" : у 27 т. / голов. редкол.: Тронько П. Т. (голова) [та ін.]). Кн. 1 / [обл. редкол.: Синявська І. М. (голова) та ін.]. – 2006. – 721, [2] с.

6. Бондаренко В. Г. Теорія ймовірностей і математична статистика. Ч. 1 / В. Г. Бондаренко, І. Ю. Канівська, С. М. Парамонова. – К. : НТУУ "КПІ", 2006. – 125 с.

Матеріали конференцій, з'їздів:

1. Економіка, менеджмент, освіта в системі реформування агропромислового комплексу: матеріали Всеукр. конф. молодих учених-аграрників ["Молодь України і аграрна реформа"], (Харків, 11-

13 жовт. 2000 р.) / М-во аграр. політики, Харк. держ. аграр. ун-т ім. В. В. Докучаєва. – Х. : Харк. держ. аграр. ун-т ім. В. В. Докучаєва, 2000. – 167 с.

2. Кібернетика в сучасних економічних процесах: зб. текстів виступів на республік. міжвуз. наук.-практ. конф. / Держкомстат України, Ін-т стат-ки, обліку та аудиту. – К. : ІСОА, 2002. – 145с.

3. Матеріали ІХ з'їзду Асоціації українських банків, 30 червня 2000 р. інформ. бюл.– К. : Асоц. укр. банків, 2000. – 117 с. – (Спецвип.: 10 років АУБ).

4. Оцінка й обгрунтування продовження ресурсу елементів конструкцій: праці конф., 6-9 черв. 2000 р., Київ. Т. 2 / відп.

Ред. В. Т. Трощенко. – К. : НАН України, Ін-т пробл. міцності, 2000. – С. 559–956, ХІІІ, [2] с. – (Ресурс2000).

5. Проблеми обчислювальної механіки і міцності конструкцій: зб. наук. праць/ наук. ред. В. І. Моссаковський. – Дніпропетровськ : Навч. кн., 1999. – 215 с.

6. Ризикологія в економіці та підприємстві: зб. наук. праць за матеріалами міжнар. наук.-практ. конф., 27-28 берез. 2001 р. / М-во освіти і науки України, Держ. податк. адмін. України [та ін.]. – К. : КНЕУ: Акад. ДПС України, 2001. – 452 с.

Препринти:

1. Шиляев Б. А. Расчеты параметров радиационного повреждения материалов нейтронами источника ННЦ ХФТИ/ANL USA с подкритической сборкой, управляемой ускорителем электронов/ Шиляев Б. А., Воеводин В. Н. – Х. ННЦ ХФТИ, 2006. – 19 с. – (Препринт/ НАН Украины, Нац. науч. центр "Харьк. физ.-техн. ин-т" ; ХФТИ2006-4).

2. Панасюк М. І. Про точність визначення активності твердих радіоактивних відходів гамма-методами/ Панасюк М. І., Скорбун А. Д., Сплошной Б. М. – Чорнобиль: Ін-т пробл. безпеки АЕС НАН України, 2006. – 7, [1] с. – (Препринт/ НАН України, Ін-т пробл. безпеки АЕС; 06-1).

Депоновані наукові праці:

1. Социологическое исследование малых групп населения/ В. И. Иванов [и др.] ; М-во образования Рос. Федерации, Финансовая академия. – М., 2002. – 110 с. – Деп. в ВИНТИ13.06.02, № 145432.

2. Разумовский, В. А. Управление маркетинговыми исследованиями в регионе/ В. А. Разумовский, Д. А. Андреев. – М., 2002. – 210 с. – Деп. в ИНИОН Рос. акад. наук15.02.02, №139876.

Словники:

1. Географія: словник-довідник/ [авт.-уклад. Ципін В. Л.]. – Х. : Халімон, 2006. – 175, [1] с.

2. Тимошенко З. І. Болонський процес в дії: словник-довідник

основ. термінів і понять з орг. навч. процесу у вищ. навч. закл. / З. І. Тимошенко, О. І. Тимошенко. – К. : Європ. ун-т, 2007. – 57 с.

3. Українсько-німецький тематичний словник[уклад. Н. Яцко та ін.]. – К. : Карпенко, 2007. – 219 с.

4. Європейський Союз: словник-довідник/ [ред.-упоряд. М. Марченко]. – 2-ге вид., оновл. – К. : К.І.С., 2006. – 138 с.

Атласи:

1. Україна: екол.-геогр. атлас: присвяч. всесвіт. дню науки в ім'я миру та розвитку згідно з рішенням31 сесії ген. конф. ЮНЕСКО/ [наук. редкол.: С. С. Куруленко та ін.] ; Рада по вивч. продукт. сил України НАН України[та ін.]. – / [наук. редкол.: С. С. Куруленко та ін.]. – К. : Варта, 2006. – 217, [1] с.

2. Анатомія пам'яті: атлас схем і рисунків провідних шляхів і структур нервової системи, що беруть участь у процесах пам'яті: посіб. для студ. та лікарів/ О. Л. Дроздов, Л. А. Дзяк, В. О.

Козлов, В. Д. Маковецький. – 2-ге вид., розшир. та доповн. – Дніпропетровськ: Пороги, 2005. – 218 с.

3. Куерда Х. Атлас ботаніки/ Хосе Куерда; [пер. з ісп. В.Й. Шовкун]. – Х. : Ранок, 2005. – 96 с.

Законодавчі та нормативні документи:

1. Кримінально-процесуальний кодекс України: за станом на 1 груд. 2005 р. / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К. :

Парлам. вид-во, 2006. – 207 с. – (Бібліотека офіційних видань).

2. Медична статистика статистика : зб. нормат. док. / упоряд. та голов. ред. В. М. Заболотько. – К. : МНІАЦ мед. статистики:

Медінформ, 2006. – 459 с. – (Нормативні директивні правові документи).

3. Експлуатація, порядок і терміни перевірки запобіжних пристроїв посудин, апаратів і трубопроводів теплових електростанцій: СОУ-Н ЕЕ39.501:2007. – Офіц. вид. – К. : ГРІФРЕ: М-во палива та енергетики України, 2007. – VI, 74 с. –

(Нормативний документ Мінпаливенерго України. Інструкція).

Стандарти

1. Графічні символи, що їх використовують на устаткуванні. Показчик та огляд(ISO 7000:2004, IDT) : ДСТУ ISO 7000:2004. – [Чинний від 2006-01-01]. – К. : Держспоживстандарт України 2006. – IV, 231 с. – (Національний стандарт України).

2. Якість води. Словник термінів: ДСТУ ISO 6107-1:2004 – ДСТУ ISO 6107-9:2004. – [Чинний від 2005-04-01]. – К. :

Держспоживстандарт України, 2006. – 181 с.– (Національні стандарти України).

3. Вимоги щодо безпечності контрольно-вимірювального та

лабораторного електричного устаткування. Частина 2-020.

Додаткові вимоги до лабораторних центрифуг (EN 61010-2-020:1994, IDT) : ДСТУ EN 61010-2-020:2005. – [Чинний від 2007-01-01]. – К. : Держспоживстандарт України, 2007. – IV, 18 с. – (Національний стандарт України).

Каталоги:

1. Межгосударственные стандарты: каталог: в 6 т. / [сост. Ковалева И. В., Павлюкова В. А. ; ред. Иванов В. Л.]. – Львов: НТЦ "Леонорм-стандарт, 2006. – (Серия "Нормативная база предприятия"). Т. 5. – 2007. – 264 с. Т. 6. – 2007. – 277 с.
2. Пам'ятки історії та мистецтва Львівської області: каталог-довідник/ [авт.-упоряд. М. Зобків та ін.]. – Львів: Новий час, 2003. – 160 с.
3. Університетська книга: осінь, 2003 : [каталог]. – [Суми: Унів. кн., 2003]. – 11 с.
4. Горницкая И. П. Каталог растений для работ по фитодизайну/ Горницкая И. П., Ткачук Л. П. – Донецк : Лебедь, 2005. – 228 с.

Бібліографічні показники

1. Куц О. С. Бібліографічний показник та анотації кандидатських дисертацій, захищених у спеціалізованій вченій раді Львівського державного університету фізичної культури у 2006 році/ О. Куц, О. Вацеба. – Львів: Укр. технології, 2007. – 74 с.
2. Систематизований показник матеріалів з кримінального права, опублікованих у Віснику Конституційного Суду України за 1997–2005 роки/ [уклад. Кириш Б. О., Потланы О. С.]. – Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2006. – 11 с. – (Серія: Бібліографічні довідники; вип. 2).

Дисертації

1. Петров П.П. Активність молодих зірок сонячної маси: дис. ... доктора фіз.-мат. наук: 01.03.02 / Петров Петро Петрович. – К., 2005. – 276 с.

Автореферати дисертацій

1. Новосад І.Я. Технологічне забезпечення виготовлення секцій робочих органів гнучких гвинтових конвеєрів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. техн. наук: спец. 05.02.08 «Технологія машинобудування» / І. Я. Новосад. – Тернопіль, 2007. – 20, [1] с.
2. Нгуен Ші Данг. Моделювання і прогнозування макроекономічних показників в системі підтримки прийняття рішень управління державними фінансами : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. техн. наук: спец. 05.13.06 «Автоматиз. системи упр. та прогрес. інформ.

Технології» / Нгуен Ші Данг. – К., 2007. – 20 с.

Частина книги, періодичного, продовжуваного видання

1. Козіна Ж. Л. Теоретичні основи і результати практичного застосування системного аналізу в наукових дослідженнях області спортивних ігор/ Ж. Л. Козіна// Теорія та методика фізичного виховання. – 2007. – №6. – С. 15–18, 35–38.
2. Гранчак Т. Інформаційно-аналітичні структури бібліотек в умовах демократичних перетворень/ Тетяна Гранчак, Валерій Горовий// Бібліотечний вісник. – 2006. – №6. – С. 14-17.
3. Валькман Ю. Р. Моделирование НЕ-факторов– основа интеллектуализации компьютерных технологий/ Ю. Р. Валькман, В. С. Быков, А. Ю. Рыхальский// Системні дослідження та інформаційні технології. – 2007. – №1. – С. 39-61.
4. Ма Шуїн Проблеми психологічної підготовки в системі фізкультурної освіти/ Ма Шуїн// Теорія та методика фізичного виховання. – 2007. – №5. – С. 12-14.
5. Регіональні особливості смертності населення України/ Л. АЧепелевська, Р. О. Моїсеєнко, Г. І. Баторщина[та ін.]// Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. – 2007. – №1. – С. 25-29.
6. Валова І. Нові принципи угоди Базель II/ І. Валова; пер. з англ. Н. М. Середи// Банки та банківські системи. – 2007. – Т. 2, №2. – С. 13-20.
7. Зеров М. Поетична діяльність Куліша// Українське письменство ХІХ ст. Від Куліша до Винниченка: (нариси з новітнього укр., письменства) : статті/ Микола Зеров. – Дрогобич, 2007. – С. 245-291.
8. Третьяк В. В. Возможности использования баз знаний для проектирования технологии взрывной штамповки/ В. В. Третьяк, С. А. Стадник, Н. В. Калайтан// Современное состояние использования импульсных источников энергии в промышленности: междунар. науч.-техн. конф., 3-5 окт. 2007 г. : тезисы докл. – Х., 2007. – С. 33.
9. Чорний Д. Міське самоврядування: тягарі проблем, принади цивілізації/ Д. М. Чорний// По лівий бік Дніпра: проблеми модернізації міст України: (кінецьХІХ–початокХХ ст. / Д. М. Чорний. – Х., 2007. – Розд. 3. – С. 137-202.

Електронні ресурси

1. Богомольний Б. Р. Медицина екстремальних ситуацій [Електронний ресурс] : навч. посіб. для студ. мед. вузівІІІ–ІV рівнів акредитації/ Б. Р. Богомольний, В. В. Кононенко, П. М. Чуєв. – 80 Min / 700 MB. – Одеса: Одес. мед. ун-т, 2003. – (Бібліотека студента-медика) – 1 електрон. опт. диск(CD-ROM) ; 12

см. – Систем. вимоги: Pentium ; 32 Mb RAM ; Windows 95, 98, 2000, XP ; MS Word 97-2000.– Назва з контейнера.

2. Розподіл населення найбільш численних національностей за статтю та віком, шлюбним станом, мовними ознаками та рівнем освіти [Електронний ресурс] : за даними Всеукр. перепису населення 2001 р. / Держ. ком. статистики України; ред. О. Г. Осауленко. – К. : CD-вид-во "Інфодиск", 2004. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM) : кольор. ; 12 см. – (Всеукр. перепис населення, 2001). – Систем. вимоги: Pentium-266 ; 32 Mb RAM ; CD-ROM Windows 98/2000/NT/XP. – Назва з титул. екрану.

3. Бібліотека і доступність інформації у сучасному світі: електронні ресурси в науці, культурі та освіті: (підсумки 10-ї Міжнар. конф., „Крим-2003”) [Електронний ресурс] / Л. Й. Костенко, А.О. Чекмарьов, А. Г. Бровкін, І. А. Павлуша// Бібліотечний вісник – 2003. – №4. – С. 43. – Режим доступу до журн. : <http://www.nbu.gov.ua/articles/2003/03klinko.htm>.

2.4. Рекомендації щодо стилю написання роботи

Кваліфікаційна робота передбачає виклад фактів науковим, а не публіцистичним стилем. В роботі бажано відмовитися від стереотипних висловів, виразів-штампів, риторичних запитань і речень, як-от: «СНІД - чума ХХ століття», «Хто ж потурбується про зневірених та обманутих?».

Слід уникати в тексті частих повторень слів чи словосполучень, однотипних синтаксичних та складних синтаксичних конструкцій.

Недоречно вдаватися до слів «дуже», «надзвичайно», оцінювальних епітетів. Замість «дуже важливо» можна написати «важливо», замість «надзвичайна реалістичність» - просто «реалістичність» тощо. З увагою потрібно поставитися до вживання вставних слів і конструкцій «на жаль», «відомо», «без сумніву», «беззаперечно» тощо. Наприклад, речення «Система охорони здоров'я має достатню мережу, однак за останні роки кількість гострих проблем у ній, на жаль, збільшилась» є неприйнятним для кваліфікаційної роботи, адже в ньому: 1) зайвим є слово «на жаль», 2) не зрозуміло, про яку мережу йде мова, 3) що мається на увазі під «останніми роками» та «гострими проблемами».

Не рекомендується вести виклад від першої особи: “Я спостерігав”, “Я вважаю”, “Мені здається”, “На мою думку”, “Ми отримуємо”, “Ми спостерігаємо”. Такі вислови варто замінити безособовими реченнями або перефразувати (див. табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Приклади вдалого та невдалого стилю

Невдале формулювання	Має бути
Методом дослідження, яким я користувався у своїй роботі, є аналіз документів.	У роботі використано метод аналізу документів.
До завдань, які я поставила перед собою на початку дослідження, можна віднести такі...	Дослідження мало такі завдання, як...
У своїй роботі я проаналізувала зміни, що відбулися в....	У роботі проаналізовано зміни, які сталися в

РОЗДІЛ 3

ЗАХИСТ ВИПУСКНОЇ ТА ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ ТА ПОШИРЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

3.1. Підготовка до захисту випускної (дипломної) роботи

Підготовка до захисту кваліфікаційної роботи полягає в тому, що студент друкує та подає роботу до Державної екзаменаційної комісії (ДЕК) у двох примірниках, з рецензією науковця або спеціаліста-практика відповідної кваліфікації та відгуком наукового керівника.

До захисту кваліфікаційної роботи допускають студентів, які 1) повністю виконали всі вимоги навчального плану; 2) представили випускну (дипломну) роботу з відгуком та рецензією.

У **відгуку наукового керівника** кваліфікаційної роботи відзначають:

- актуальність теми;
- ступінь наукового і практичного значення роботи;
- ступінь самостійності у виконанні кваліфікаційної роботи;
- новизну поставлених у роботі питань та оригінальність їх вирішення;
- вміння використовувати літературу;
- ступінь оволодіння методами дослідження;
- повноту та якість розробки теми;
- логічність, послідовність, аргументованість, літературну грамотність викладення матеріалу;
- можливість практичного застосування кваліфікаційної роботи або окремих її частин;
- висновок про те, якою мірою вона відповідає вимогам, що висувають перед кваліфікаційними роботами, рекомендована позитивна чи негативна оцінка роботи (Додаток Г).

Рецензію на роботу надає науковець або спеціаліст-практик відповідної кваліфікації. Вона складається в довільній формі, може висвітлювати наступні питання:

- актуальність теми;
- вміння застосовувати теоретичні знання для вирішення конкретних практичних завдань;
- наявність у роботі особистих пропозицій і рекомендацій, їх новизна, перспективність, практична цінність;
- достовірність результатів і обґрунтованість висновків;
- стиль викладу та оформлення роботи;
- недоліки роботи (якщо вони є).

Рецензент, як і науковий керівник, оцінює випускню (дипломну) роботу позитивно чи негативно.

3.2. Процедура захисту випускної (дипломної) роботи

Захист випускної (дипломної) роботи відбувається на відкритому засіданні Державної екзаменаційної комісії (ДЕК) та регламентується «Положенням про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах».

Рішення про оцінку випускної (дипломної) роботи за чотирибальною й рейтинговою системами приймають на закритому засіданні державної екзаменаційної комісії. Визначальними критеріями при цьому виступають самостійність, теоретичний рівень, новизна, практична значимість рекомендацій, якість літературного стилю тексту роботи, правильність оформлення посилань, списку джерел, що використано, ілюстративного матеріалу, уміння студента вести дискусію, аргументовано захищати свою концепцію й висновки, відгук наукового керівника й рецензента.

Процедура захисту включає:

- оголошення відгуку наукового керівника й рецензента;
- доповідь студента про результати роботи;
- запитання до автора;
- відповіді студента на запитання членів ДЕК та осіб, присутніх на захисті;
- заключне слово студента.

Для доповіді студентів надається до 10 хвилин, що відповідає 5 сторінкам машинописного тексту. Цей виступ повинен містити в собі:

- постановку проблеми;
- коротке обґрунтування актуальності роботи та ступеня наукової розробки проблеми;
- визначення мети кваліфікаційної роботи, засобів її досягнення, конкретних завдань дослідження;
- стислі відомості про структуру роботи;
- доволі детальне представлення результатів дослідження;
- виклад зроблених автором узагальнень, висновків, рекомендацій.

При цьому варто врахувати також, що в інтересах студента подати результати дослідження зрозуміло, цікаво та виразно.

Для кращого сприйняття присутніми матеріалу бажано намалювати на великих аркушах паперу власні таблиці, діаграми, графіки або підготувати слайди з найбільш важливими тезами.

Оформлюючи слайди, варто пам'ятати, що:

- на одному слайді слід розміщувати якнайменше інформації;
- розмір шрифту не повинен бути меншим, ніж 20;
- найменша тривалість показу одного слайду - 1,5 хвилини.

Під час захисту студент зобов'язаний також по суті відповісти на запитання членів державної комісії та присутніх, дати аргументовані роз'яснення щодо критичних зауважень рецензії. Адже саме відповіді впливають на оцінку студента.

Зауважимо, що процедурі захисту кваліфікаційної роботи властиві певні правила, порядок звернення: «Вельмишановний головуєчий, члени комісії». Коли члени ДЕК ставлять питання, студенту годиться подякувати за ці запитання. Насамкінець оголошують подяку людям, котрі допомагали, починаючи із наукового керівника.

Для самоконтролю й підготовки до процедури захисту доречно спробувати відповісти самому на такі питання:

- Чи зрозуміло сформульована проблема чи мета дослідження?
- Чи є зв'язки з попередніми дослідженнями?
- Чому був вибраний саме цей метод дослідження?
- Які висновки містяться в роботі і як вони узгоджуються з основною проблемою дослідження?

Типовими помилками в кваліфікаційній роботі є такі:

1. Зміст роботи не відповідає плану роботи або не розкриває тему повністю чи в її основній частині.

2. Сформульовані розділи (підрозділи) не відбивають реальну проблемну ситуацію, стан об'єкта.

3. Мета дослідження не пов'язана з проблемою, сформульована абстрактно і не відбиває специфіки об'єкта і предмету дослідження.

4. Автор не виявив самостійності, робота являє собою компіляцію або плагіат.

5. Не зроблено глибокого й всебічного аналізу сучасних офіційних і нормативних документів, нової спеціальної літератури (останні 5-10 років) з теми дослідження.

6. Аналітичний огляд вітчизняних і зарубіжних публікацій з теми роботи має форму анотованого списку і не відбиває рівня досліджуваності проблеми.

7. Не розкрито зміст та організацію власного дослідження (його суть, тривалість, місце проведення, кількість обстежуваних, їх характеристики), поверхово висвітлено стан практики.

8. Кінцевий результат не відповідає меті дослідження, висновки не відповідають поставленим завданням.

9. У роботі немає посилань на першоджерела або вказані не ті, з яких запозичено матеріал.

10. Бібліографічний опис джерел у списку використаної літератури

наведено довільно, без дотримання вимог державного стандарту.

11. Як ілюстративний матеріал, використано таблиці, діаграми, схеми, запозичені не з першоджерел, а з підручника, навчального посібника, монографії або наукової статті.

12. Обсяг та оформлення роботи не відповідають вимогам, вона виконана неохайно, з помилками.

3.3. Апробація результатів дослідження

Результати дослідження, проведеного в рамках підготовки кваліфікаційної роботи, можна презентувати на наукових конференціях, семінарах тощо.

Матеріали випускних (дипломних) робіт можуть використовуватися для підготовки наукової статті чи тез конференції.

Згідно з вимогами Вищої атестаційної комісії, **наукова стаття** повинна містити такі елементи:

- постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями;
- аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття;
- формулювання цілей статті (постановка завдання);
- виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів;
- висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку.

Отже, у статті, як і в кваліфікаційній роботі, виділяють такі розділи, як «Вступ», «Огляд літератури», «Методи і досліджувані групи», «Результати», «Обговорення», «Висновки». В огляді літератури перевагу надають даним з первинних джерел. Принципи викладу цих частин відомі. Стиль викладу науковий, проте мова повинна бути простою, без зайвих слів і деталей. Назва повинна відзеркалювати зміст статті, але бути максимальною короткою і такою, щоб не втрачалися ключові слова, бачення, зміст. Це запорука того, що вона знайде свого читача.

До наукової статті додають резюме. У ньому потрібно: 1) вказати на основні види роботи і обсяг дослідження; 2) описати методологію; 3) підсумувати основні результати; 4) навести основні висновки. Резюме містить не більше 250 слів, не повинно включати інформації, якої немає в основній роботі.

Загальної схеми (вступ - огляд літератури - методи - результати -

обговорення - висновки) дотримуються і при написанні **тез конференції**, оформленні стендової доповіді, а також при підготовці доповіді на конференцію. Відмінності полягають у тому, що весь матеріал подають стисло, суттєво скорочуючи вступ (до кількох речень з обґрунтуванням актуальності), можна не подавати огляд літератури, обговорення. Висновки узагальнюють в останньому абзаці або взагалі не називають.

Для **усної презентації** варто підготувати наочні матеріали: слайди, транспаранти (прозорі плівки), постери/плакати. Переважна більшість людей краще сприймають, переробляють і зберігають інформацію у візуальних образах. Крім того, будь-кому важко сприймати на слух переліки ознак, категорій та особливо цифри, коефіцієнти. Це й варто представляти наочно. Можна також винести на слайд мету та завдання роботи, критерії відбору, кількість досліджуваних, характеристики досліджуваних груп, етапи дослідження, основні результати.

Якщо є потреба та бажання підготувати статтю за матеріалами проведеного дослідження для засобів масової інформації, то варто пам'ятати, що її форма залежить від жанру публікації та обраного ЗМІ. Найчастіше готують прес-реліз, до якого висуюють такі вимоги, як:

- стислість (опис дослідження обсягом одна-дві сторінки, в якому вміщують отримані дані, висновки та коментарі);
- популярність викладу (відсутність вузькоспеціалізованої термінології);
- актуальність (зв'язок результатів дослідження з інтересами масової аудиторії).

3.4. Критерії оцінювання випускної (дипломної) роботи

Підсумкова оцінка складається з оцінки змісту роботи та оцінки презентації під час захисту.

На „**відмінно**” (А) оцінюється випускна (дипломна) робота, що повністю розкриває обрану тему, містить критичний аналіз автора і розкриває його власну точку зору щодо питань, які розглядаються в роботі. Під час підготовки роботи використані сучасні літературні джерела, робота містить останні статистичні дані та (або) результати проведених нещодавно соціологічних досліджень. Висновки автора коректні та ґрунтуються на науковому аналізі, рекомендації конкретні та носять інноваційний характер. Випускна кваліфікаційна (дипломна) робота добре структурована, матеріал викладається логічно і послідовно, всі цитати позначені посиланнями на джерела. Оформлення роботи відповідає всім вимогам. Випускна кваліфікаційна (дипломна) робота своєчасно надана для перевірки. Під час захисту студент

продемонстрував вільне і повне володіння темою випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи, повністю розкрив й обґрунтував висновки та рекомендації, коректно відповів на поставлені запитання.

На „*добре*” (B, C) оцінюється робота, що повністю розкриває обрану тему, містить власний аналіз автора, добре структурована, оформлена у відповідності до вимог. Проте у роботі можуть бути недостатньо використані сучасні літературні джерела, наявні незначні порушення логіки викладення матеріалу, традиційності висновків і рекомендацій. Під час захисту студент продемонстрував повне володіння темою роботи, в цілому відповів на поставлені запитання. „B” – під час захисту студент проявив повне володіння темою дослідження; C” – під час захисту студент проявив невпевнене володіння темою дослідження, проте в цілому вірно відповів на поставлені запитання.

На „*задовільно*” (D, E) оцінюється випускна (дипломна) робота, що в цілому розкриває обрану студентом тему, проте в ній можуть бути не виконані окремі завдання, допущено некритичне цитування літературних джерел, некоректно оформлені Зміст, Список використаної літератури та посилання на джерела. Під час захисту студент продемонстрував поверхові знання теми випускної (дипломної) роботи. D – під час захисту студент проявив обізнаність темою дослідження і вірно відповідав на більшість поставлених запитань. E - під час захисту студент проявив знання основних положень теми дослідження, проте при відповіді на поставлені запитання допускав суттєві помилки.

На „*незадовільно*” (Fх) оцінюється випускна (дипломна) робота, що не розкриває обраної теми або є цілковитою компіляцією та не містить власного аналізу автора. Під час захисту студент не продемонстрував володіння темою роботи.

ДОДАТКИ*Додаток А***Приклад оформлення індивідуального графіка виконання
випускної (дипломної) роботи**ЗАТВЕРДЖЕНО
на засіданні

кафедри

соціальної роботи

« _ » _____ 2014 р.

**ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ГРАФІК ВИКОНАННЯ
ВИПУСКНОЇ (ДИПЛОМНОЇ) РОБОТИ**

на тему

_____ студентом

(курс, факультет, прізвище, ім'я та по-батькові студента)

/п	Назва етапу виконання випускної (дипломної) роботи	Терміни виконання	
		план	фактично
.	2	3	4
.	Розробка плану		
.	Підбір літератури		
.	Уточнення плану		
.	Написання першого розділу		
.	Написання другого розділу		
.	Написання третього розділу		
.	Написання вступу і висновків		

	Оформлення списку літератури		
	Оформлення роботи		
	Подання роботи на рецензування		
	Подання роботи на кафедрі		

Студент _____
(підпис, ініціали та прізвище)

Науковий керівник _____
(підпис, ініціали та прізвище)

Приклад оформлення титульної сторінки

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІГІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ І
УПРАВЛІННЯ**

ВИПУСКНА РОБОТА

на тему:

**«СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА СІМ'ЯМ, ЯКІ
ПЕРЕБУВАЮТЬ У СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ»**

Студентка
Факультет
Форма навчання
Напрямок підготовки
Кафедра
Науковий керівник

Римська Інна Ігорівна
юридичний
заочна
6.130102 соціальна робота
соціальної роботи
О.В. Тополь, д. філос. н., професор

(підпис)

Рішенням кафедри робота допущена до захисту перед Державною
екзаменаційною комісією. Протокол № _____ від «___» _____
2014 р.

Завідувач кафедри _____ О.В. Тополь
(підпис)

Чернігів, 2014

Додаток Б-1

Приклад оформлення титульної сторінки

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІГІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ І
УПРАВЛІННЯ**

ДИПЛОМНА РОБОТА

на тему:

**«ПІДГОТОВКА ВИХОВАНЦІВ ШКІЛ-ІНТЕРНАТІВ ДО
САМОСТІЙНОГО ЖИТТЯ»**

Студентка
Факультет
Форма навчання
Спеціальність
Кафедра
Науковий керівник

Євчук Марина Василівна
юридичний
денна
7.13010201 Соціальна робота
соціальної роботи
О.В. Тополь, д.ф.н., професор

(підпис)

Рішенням кафедри робота допущена до захисту перед Державною
екзаменаційною комісією. Протокол № _____ від «__»
2014 р.

Завідувач кафедри _____ **О.В. Тополь**
(підпис)

Чернігів, 2014

Приклад оформлення змісту

ЗМІСТ

ВСТУП	2
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ЛЮДЬМИ ПОХИЛОГО ВІКУ В УКРАЇНІ	5
1.1. Нормативно-правове регулювання та державна політика у сфері соціального захисту людей похилого віку в Україні.....	5
1.2. Міжнародний досвід у сфері соціального обслуговування людей похилого віку.....	15
1.3. Характеристика діяльності служб системи соціального захисту, що займаються підтримкою людей похилого віку.....	23
РОЗДІЛ II. ВИВЧЕННЯ СПЕЦИФІКИ ДІЯЛЬНОСТІ СЛУЖБ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ, ЩО ЗАЙМАЮТЬСЯ ПІДТРИМКОЮ ТА ОБСЛУГОВУВАННЯ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ	33
2.1. Виявлення найбільш дійових та впливових методів соціальної роботи з людьми похилого віку в Україні.....	33
2.2. Роль територіальних відділень системи соціального захисту у вирішенні проблеми соціально-психологічної підтримки та соціального обслуговування людей похилого віку.....	43
2.3. Оцінки діяльності центру та рекомендацій, щодо поліпшення заходів соціальної підтримки людей похилого віку.....	50
РОЗДІЛ III. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ЛЮДЬМИ ПОХИЛОГО ВІКУ	54
3.1. Методика та організація дослідження.....	54
3.2. Аналіз та інтерпретація результатів дослідження.....	58
3.3. Практичні рекомендації з організації надання допомоги особам похилого віку.....	63
ВИСНОВКИ	67
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	69
ДОДАТКИ	70

Приклад відгуку наукового керівника

ВІДЗИВ

наукового керівника на випускню роботу
студентки 4 курсу, заочної форми навчання, напряму підготовки
6.130102 соціальна робота

(прізвище, ім'я та по батькові)

(тема роботи)

представлену до захисту в державній екзаменаційній комісії
Чернігівського державного інституту економіки та управління

(ТЕКСТ ВІДЗИВУ)

Науковий керівник

Науковий ступінь, вчене звання, посада (підпис)
(ПП)

Приклад рецензії

РЕЦЕНЗІЯ

на дипломну роботу
студентки 5 курсу, заочної форми навчання, спеціальності
7.13010201 Соціальна робота

(прізвище, ім'я та по батькові)

(тема роботи)

представлену до захисту в державній екзаменаційній комісії
Чернігівського державного інституту економіки та управління

(ТЕКСТ РЕЦЕНЗІЇ)

Рецензент

Науковий ступінь, вчене звання,
(ППП)
посада та місце роботи

(підпис)

*Підпис зовнішнього рецензента завіряється у відділі кадрів за
місцем його
основної роботи.

**Приклад схеми доповіді по захисту випускної (дипломної)
роботи**
(із розрахунку 10 хвилин)

Розділ виступу	Зміст розділу	Ч ас
<i>Звернення: Шановні члени Державної атестаційної комісії! Вашій увазі пропонується дипломна робота на тему...</i>		
Постановка проблеми (вступ й теорія)	В 2-3 реченнях дається характеристика актуальності теми. Формулюється практична потреба, що обґрунтовує необхідність дослідження. 1) Стисло вказати на дослідження із проблеми (досить перелічити імена провідних дослідників).	2 хв.
Гіпотеза, мета, завдання роботи	3) Указати основну мету роботи й розділити цю мету на завдання . 4) Указати предмет і об'єкт дослідження 5) Сформулювати припущення (гіпотезу) про те, як можна вирішити поставлену вище проблему.	1 хв.
Методична частина	6) Перелічити методи й методики , використовувані в роботі. і розповісти про етапи проведеного дослідження (де, коли, при яких обставинах, на якому матеріалі й т.п. проводилася робота)	1 хв.
Результат и й висновки	7) <i>У процесі вирішення поставлених завдань отримані наступні результати:</i> Коротко в тезовій формі розповісти про найбільш важливі результати дослідження. Один з найцікавіших результатів можна розглянути докладніше як приклад з використанням наочних матеріалів. Розповісти про форму подання отриманих результатів (зведені таблиці, графіки, схеми й т.п.). Якщо використовувалися особливі методи аналізу даних (наприклад, стат. аналіз), вказати на принципи й критерії даного аналізу 8) <i>У результаті проведеного дослідження було зроблено наступні</i>	5 хв.

	висновки: Коротко перелічити основні висновки по роботі. Обов'язково сказати про підтвердження або непідтвердження висунутої гіпотези	
Висновок	9) Опираючись на висновки, були зроблені наступні пропозиції: Висунути припущення про напрямки й перспективність подальших досліджень проблеми, сформулювати нові гіпотези й завдання. Оцінити значимість роботи, указавши де й ким можуть використовуватися отримані результати.	1 хв.
Завершується доповідь словами: <i>Доповідь закінчена, спасибі за увагу.</i>		
РАЗОМ		1 0 хв.

ВИКОРИСТАНА ТА РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Довідник здобувача наукового ступеня: 36. нормат. док. та інформ. матеріалів з питань атестації наук. кадрів вищої кваліфікації / Упоряд. Ю. І. Цеков; Передмова до 3-го, 2-го і з переднього сл. до 1-го вид. Р. В. Бойка.– 3-тє вид., випр. і допов.– К.: Ред. "Бюл. Вищої атестац. коміс. України: Вид-во "Толока", 2004.– С. 16
2. ДСТУ ГОСТ 7.1: 2006. Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис: загальні вимоги та правила складання (ГОСТ 7.1: 2003, ІДТ) / Нац. стандарт України. – Вид. офіційне. – К.: Держспоживстандарт України, 2007.- 13 с.
3. ДСТУ 3008-95 Документація. Звіти в сфері науки і техніки. Структура та правила оформлення. – К.: Держстандарт України, 1995. - 36 с.
4. ДСТУ 3582-97 “Інформація та документація. Скорочення слів в українській мові та бібліографічному описі. Загальні вимоги та правила”. – Вид. офіційне.- К.: Держстандарт України, 1998.- 59 с.
5. Приклади бібліографічних описів [Електронний ресурс].- К.: Книжкова палата України імені Івана Федорова.- Режим доступу: http://www.ukrbook.net/prykl_bib_zap.pdf. - Назва з екрана

